

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Kannatamme esitettyjä tavoitteita, mutta ne eivät ole mielestämme riittäviä. Tavoitteeksi tulisi asettaa myös YK:n vammaissopimuksen toimeenpano ja vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän turvaaminen sekä mahdollisuus yhdenvertaiseen elämään.

Säännökseen on lisätty kriteerejä vammaispalvelulain mukaisten palveluiden piiriin pääsemiselle ja tämä tarkoittaisi, että kaikki eivät pääsisi tarvittaviin erityispalveluihin. Se saattaisi tarkoittaa miljoonien eurojen vuosittaista kustannussäästöä vammaisten henkilöiden erityispalveluista, kuten hallitusohjelmaan on kirjattuna. Tämä luo itsessään hyvinvointialueille kustannussäästöpainetta, niin että hyvinvointialueet säästäisivät vakiintuneesti subjektiivisina oikeuksina turvatuista vammaispalveluista lain niin salliessa.

Lisäksi aikaisemman lain valmistelun tavoitteena oli nykyisen vammaispalvelujärjestelmän väliinpuotoajaryhmien, esimerkiksi aistivammaisten, autismi- ja neurokirjon ihmisten sekä lievästi kehitysvammaisten ihmisten, yhdenvertaisen pääsyn varmistaminen vammaispalveluiden piiriin.

Esitysluonnoksen mukainen sääntely toteutuessaan heikentäisi vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista ja saattaisi vaarantaa pääsyn tarvittaviin erityispalveluihin.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Tukipiiri katsoo, että nyt näillä esitetyillä tavoilla ei päästä tavoitteisiin. Muutosehdotukset eivät mielestämme selkeytä vammaispalveluille asetettuja vaatimuksia ja eivät siten takaa yhdenmukaista toteutusta hyvinvointialueilla. Tarvittaisiin yksityiskohtaista sovellusopasta viranhaltijoiden päätöksenteon tueksi, ettei tulisi hyvin erilaisia päätöksiä eri alueilla, eikä näin ollen lisäisi valitusten kautta kenties tulevia korjauksia hallinto-oikeuksissa. Varsinkin kun hallinto-oikeuksien käsittelyajat ovat usein liian pitkiä.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ensisijainen soveltamisperuste tulisi olla vammaispalvelulaki, mikäli henkilö täyttää vammaisen henkilön määritelmän. Esimerkiksi henkilön iän ei tulisi vaikuttaa palvelun soveltamisperusteeseen, koska palveluiden tarve ei välttämättä muutu iän karttuessa. Tulee mietittäväksi, mikä tarkalleen ottaen määrittää vammaisuuden ja palvelutarpeen siten, että jokainen, joka tarvitsee palveluita, saa niitä riittävästi ja oikea aikaisesti. Lakiehdotus tulee lisäämään päätäjien työmäärää, kun arvioidaan, mitä lakia sovelletaan palvelujen tuottamisessa. Ja se tulee samalla lisäämään asiakkaiden työmäärää oikaisuvaatimusten kautta, sekä tarvetta valituksiin hallinto-oikeuteen. Kaikki eivät myöskään osaa/kykene/tiedä, miten tehdä oikaisuvaatimuksia tai valituksia.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Elämänvaiheen tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta ei ole tarkalleen määritelty, se saattaa johtaa tilanteisiin, että sillä rajataan vammaispalveluiden käyttöä. Tavanomainen tarvemääritelmä tulisi olla selkeästi määritelty, mikäli sen perusteella tehdään päätöksiä. Asiakas tulee katsoa kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon kaikki elämään sekä arkeen vaikuttavat vammat ja haitta-asteet.

Rajaus, että vammaispalveluita kuuluisi järjestää vain, jos vammaisen henkilön välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Tämä rajaus saattaa olla käytännön tilanteissa haastavaa ja ratkaisu on vaikeaselkoinen. Esimerkiksi lasten kohdalla on hyvin vaikeaa määritellä, mikä on tavanomaista ikä- ja kehitysvaiheeseen liittyvää apua, ja mikä sairaudesta johtuvaa.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Palveluiden tarvitsijat ovat usein pienituloisia. Maksuttomuus pitäisi kuitenkin jatkossakin huomioida asiakkaan etua arvioidessa. Maksuttomat palvelut ovat vammaisten henkilöiden kohdalla usein perusteltua, koska he eivät usein pysty turvaamaan toimeentuloaan, koska palveluntarve on elämänmittainen. Maksullisuus saattaa johtaa siihen, että asiakkaan yhdenvertaisuus saattaa vaarantua, jos asiakkaalla ei ole varaa palveluihin.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ehdotettu suojasäännös ei ole tällaisenaan kannatettava. Tällaisenaan se ei pysty turvaamaan vammaisten henkilöiden oikeuksia.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Viranhaltijoilta (sosiaalityöntekijöiltä) vaaditaan enemmän erityisosaamista, palveluntarpeen arviointi varten, niin että päätökset ovat yhdenvertaisia muiden kanssa ja juuri oikeanlaisia. Vaikeasti kehitysvammaisen henkilön tai liikunta-, kuulo- ja näkövammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen arviointi voi olla haastavaa, etenkin arvioidessa elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta. Viranhaltijoilla pitäisi olla päätöksenteon apuna selkeitä yhteisesti sovittuja soveltamisohjeita. Vain näin voitaisiin välttää asiakkaiden eriarvoinen kohtelu eri alueilla. Muutokset tulevat mahdollisesti vaikeuttamaan päätöksentekoa, koska ehdotetut muutokset eivät ole riittävän selkeitä, eivätkä siten helpota lain tulkintaa. Maksuttomuus/maksullisuus saattaa olla este palvelun myöntämiselle tai vastaanottamiselle. Tällain pelkona on myös se, että päätöksentekoa ohjaisi hyvinvointialueen ja hallituksen ehdottamat kustannussäästöpainet. Ehdotetut muutokset eivät luo aikaisemmin vammaispalvelujen tarpeiden väliin putoajille (esim. aistivammaiset, neuropsykologiset lapset) riittävästi turvaa saada tarvitsemiaan tukitoimia ja palveluita.

Silvennoinen Ritva
Pohjois-Karjalan Tukipiiri ry - puheenjohtaja